

vodovju: Krka je tu razdeljena v dva rokava, široka 20 do 24 klafter (38 - 45 m), globoka eno klaftro; poplave trajajo po 48 ur ter se takrat prebivalci morajo evakuirati in da je takrat poplavljena tudi deželna cesta, ki je sicer slaba zaradi velikih kamnov in kotanj med njimi.

Za Novo mesto izvemo, da ima precej trdnih zgradb, tako frančiškanski samostan, stolni kapitelj, novo kasarno, pred mestom kapucinski samostan in dva gradiča. Dovoz v mesto preko 22 klafter dolgega mostu je bil ozek in strm in lahko branljiv, posebej če bi postavili topništvo na hrib Marof pred mestom.

Urédniška ekipa je opravila naporno in zahtevno delo, ki bo prišlo do polnega izraza šele, ko bodo izšli vsi zvezki; po občutku podpisanega bodo vsaj še štirje. Edino, kar bi si bilo želeli, je tudi sodoben zemljevid z vrisanimi mejami sekcij, saj priložena "squellette", pregledna karta vseh sekcij za Notranjo Avstrijo daje zaradi malo vrisanih podatkov le omejeno možnost orientacije po posameznih sekcijah.

Damijan Guštin

Ervin Dolenc: *Kulturni boj. Slovenska kulturna politika v Kraljevini SHS 1918-1929*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1996, 405 str.

V zadnjih treh desetletjih, tj. po letu 1965, ko je zaslužni profesor ljubljanske univerze dr. Metod Mikuž objavil svoje znano delo *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917-1941*, je slovenska historiografija ponudila v branje le malo monografskih obravnav razgibanega idejnega, družbenega in političnega življenja Slovencev v času obstoja prve jugoslovanske države. Če odmislimo pomembni študiji beograjskega zgodovinarja dr. Momčila Zečevića: *Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje 1917-1921. Od majniške deklaracije do vidovdanske ustave (Maribor 1977)* in *Na zgodovinski prelomnici. Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918-1929 (Maribor 1986)*, ne moremo opozoriti na večje število slovenskih avtorjev, ki bi v zadnjih tridesetih letih svojo raziskovalno pozornost namenili slovenskemu idejno-političnemu razvoju v prvi Jugoslaviji. Po prof. Mikužu, Francetu Klopčiču (*Velika razmejitev. Študija o nastanku komunistične stranke v Sloveniji aprila 1920 in o njeni dejavnosti od maja do septembra 1920; Ljubljana 1969*) in Slavku Kremenšku (*Slovensko študentsko gibanje 1919-1941; Ljubljana 1972*) se je namreč v ta del slovenske zgodovine sistematično poglobil šele Janko Prunk, ki je v slovenski zgodovinopisni korpus prispeval monografijo *Pot krščanskih socialistov v Osvobodilno fronto slovenskega naroda (Ljubljana 1977)*.* Za J. Prunkom so politično problematiko v prvi jugoslovanski skupnosti monografsko obravnavali le še Alenka Nedog (*Ljudskofrontno gibanje v Sloveniji od leta 1935 do 1941; Ljubljana 1978*), Bojan Balkovec (*Prva slovenska*

* Ta avtor se pri obdobju prve Jugoslavije zaustavlja tudi v svojih sintezah: Slovenski narodni programi. Narodni programi v slovenski politični misli od 1848 do 1945 (Ljubljana 1986) in Slovenski narodni vzpon. Narodna politika 1768-1992 (Ljubljana 1992).

vlada 1918-1921; Ljubljana 1992) in Anka Vidovič Miklavčič (*Mladina med nacionalizmom in katolicizmom. Pregled razvoja in dejavnosti mladinskih organizacij, društev in gibanj v liberalno-unitarnem in katoliškem taboru v letih 1929-1941 v jugoslovanskem delu Slovenije; Ljubljana 1994*). Preostali avtorji so se v svojih tehtnih delih lotili slovenske idejne in politične problematike v času prve Jugoslavije ali v okviru širših sintetičnih oziroma monografskih obravnav ali pa so jo predstavili v zbornikih svojih razprav* oziroma z referati in drugimi strokovnimi prispevki, vključenimi v zbornike z različnih znanstvenih posvetovanj.** Velika večina sedanjih aktivnih raziskovalcev slovenske politike v času med svetovnima vojnama je sodelovala tudi pri pripravi znanega 1. dela *Slovenske kronike XX. stoletja*, ki jo je leta 1995 izdala Nova revija. Kljub temu, da teče beseda o političnem razvoju Slovencev v jugoslovanskem delu Slovenije v letih 1918-1941, pa moramo seveda opozoriti še na temeljne monografske obravnave Milice Kacin-Wohinz, ki v svojih poznavalskih študijah*** celovito razkriva politično zgodovino primorskih Slovencev, ki so bili med obema vojnama vpeti v italijanski državni okvir. In čeprav smo opozorili na kar nekaj del, ki zadevajo čas med obema svetovnima vojnama oziroma obdobje prve jugoslovanske države, je treba še enkrat ponoviti, da je doslej (po letu 1965 oziroma v celotnem obdobju po drugi svetovni vojni) izšlo le sedem slovenskih zgodovinpisnih del, ki se osredotočajo posebej na politično življenje Slovencev v prvi jugoslovanski državi. Njim se je sedaj pridružila tudi študija dr. Ervina Dolenca *Kulturni boj. Slovenska kulturna politika v Kraljevini SHS 1918-1929*.

Dr. Ervin Dolenc, znanstveni sodelavec Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani se je v svoji, za tisk prirejeni doktorski disertaciji, ubranjeni jeseni 1992 na ljubljanski Filozofski fakulteti, lotil posebnega in tudi zelo važnega vidika v idejno-političnem razvoju Slovencev - kulturnega boja. Pri obravnavi tega vprašanja, ki je od znane Mahničeve zahteve po 'načelni ločitvi duhov' konec osemdesetih let 19. stoletja trajno zaznamovalo slovensko narodnopolitično življenje vse do današnjega časa, se je avtor osredotočil na desetletje, ki je sledilo

* F. Klopčič v zbornikih: Neravnodušni državljan. Razčlemba in zamisli, Ljubljana 1974; Kritično o slovenskem zgodovinpisju, Ljubljana 1977; Janko Pleterški v delih: Politična in socialna zgodovina Jugoslavije, Maribor 1975; Študije o slovenski zgodovini in narodnem vprašanju, Maribor 1981; Delavsko gibanje in ZKJ, Maribor 1984; Narodi, Jugoslavija, revolucija, Ljubljana 1986; M. Mikuž v poglavjih o obdobju 1918-1941 v Zgodovini Slovencev, Ljubljana 1979; France Filipič v dvodelnem zborniku Poglavja iz revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov 1919-1939, 1. in 2. knjiga, Ljubljana 1981; Jožko Pirc v monografiji Aleš Ušeničnik in znamenja časov, Ljubljana 1986; skupina avtorjev v znanstvenem poročilu Državnemu zboru RS Ključne značilnosti slovenske politike v letih 1929-1955, Ljubljana 1995.

** Glej Elementi revolucionarnosti v političnem življenju na Slovenskem (Ljubljana 1973); Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, letnik XXII, Ljubljana 1982, št. 1-2 (v tej številki PZDG so objavljeni referati z znanstvenega posvetovanja Narodna in socialna politika v slovenski zgodovini od konca 19. stoletja do danes, ki je bilo ob 40-letnici OF in vstaje slovenskega naroda) in zbornika Cerkev, kultura in politika (Ljubljana 1993) ter Slovenci in država (Ljubljana 1995).

*** Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo 1918-1921 (Maribor, Trst 1972); Narodnoobrambno gibanje primorskih Slovencev 1921-1928, I, II (Koper 1977); Prvi antifašizem v Evropi. Primorska 1925-1935 (Koper 1990).

jugoslovanski združitvi, pri čemer je osvetlil "ključna institucionalna vprašanja slovenske kulture, to je izobraževanja, znanosti in umetnosti, ob prehodu iz nemškega kulturnega vpliva v prvo jugoslovansko državo" (str. 5). Tako v prvem delu študije prikaže potek slovenizacije in organizacijskega prestrukturiranja kulturnih dejavnosti na Slovenskem po razpadu habsburške državne oblasti leta 1918. Najprej celovito predstavi slovenizacijo in izpopolnitev šolskega sistema na Slovenskem (opravljeni do konca leta 1920) in v zvezi s tem ugotovi, da sta bili "slovenizacija in izpopolnitev šolstva, vključno s ustanovitvijo univerze, (...) dolgoročno vsekakor najpomembnejši kulturni pridobitvi Slovencev v novi nacionalni državi" (str. 23). Nato se zaustavi pri za tisti čas številnih stanovskih, strokovnih, interesnih in kulturnih organizacijah, ustanovah in društvih, ki so na Slovenskem pričela delovati bodisi že v avstrijski dobi bodisi so bila ustanovljena po letu 1918. Oriše nastanek in razvoj slovenskih učiteljskih društev, slovenskega gledališča, Glasbene matice, Slovenske matice, Društva slovenskih književnikov in Društva slovenskih upodablajočih umetnikov, Narodne galerije, Zveze slovenskih pevskih zborov in slovenskih narodnoobrambni (kulturnih) organizacij, hkrati pa opozarja še na prevzemanje tradicionalnih nemških narodnokulturnih ustanov oziroma 'postojank' (Filharmonije, društva Kazina v Ljubljani in Nemške hiše v Celju), ki so po letu 1918 prešle v slovenske roke. Glede tega poudarja, da Slovenci "pri izrinjanju Nemcev po državnem prevratu" oziroma pri prevzemanju nemških narodnokulturnih ustanov "niso bili ravno pravični in obzirni (...) z na lepem nemočno nemško manjšino" (str. 61-62). Prvi del svoje študije avtor sklene s pogledom na mednarodne vezi, ki so jih slovenski izobraženci in umetniki vzpostavili po letu 1918 (povezovali so se zlasti s Čehi, Poljaki in Rusi, pa tudi s Francozi), končni poudarek pa nameni ugotovitvi, da se je organizacijska struktura izobražencev in umetnikov po letu 1918 bistveno spremenila. V novi državi je namreč bilo veliko intelektualcev povezanih v društvih, ki jih v avstro-ogrski monarhiji še niso imeli. Vzrok so bile poleg narodnega navdušenja predvsem drugačne politične pa tudi gmotne razmere po prvi svetovni vojni, zlasti večja socialna ogroženost in potreba po sindikalni organizaciji. Pri tem so bili slovenski intelektualci usmerjeni bolj na ožji slovenski prostor, saj so bile nove vsejugoslovanske organizacijske povezave "večkrat tudi neuspešne in je pogosta organizacijska neresnost ali nesposobnost kolegov iz južnih pokrajin pri Slovencih porajala razočaranje, nezadovoljstvo ali celo odvrčanje od novih organizacij" (str. 92).

V drugem delu študije avtor predstavi, kako se je v dvajsetih letih na Slovenskem odražal idejnopolitični boj med katolicizmom in liberalizmom na področju kulture, vzgoje, izobraževanja in ob temeljnih narodnih in političnih vprašanjih tistega časa. V dobro napisanem uvodnem razdelku oriše nazorsko-politični (kulturni) boj na Slovenskem pred prvo svetovno vojno in pri tem opozarja, da gre razumeti slovenski izraz 'kulturni boj' širše kot nemški 'Kulturkampf'. Slovenski 'kulturni boj' namreč ni zgolj boj liberalizma proti katoliški cerkvi, temveč je boj za primat v kulturi - je torej "hkrati boj proti

privilegirani vlogi katoliške cerkve in boj za rekatolizacijo z gospodarskim in duhovnim liberalizmom 19. stoletja omajane trdne katoliške vere slovenskega človeka” (str. 95). Ta boj, ki je v jugoslovanski državi v nasprotju s prejšnjim ideološkim dobil bolj politični značaj, avtor najprej predstavi v času do konca leta 1921, ko so se v Kraljevini SHS, zlasti pa “v Sloveniji, pokazali vsi bistveni problemi kulturne politike, ki so obremenjevali celotno obdobje klasičnega parlamentarizma do diktature” (str. 167). Staro nasprotovanje med katolicizmom in liberalizmom se je v tem obdobju (in tudi kasneje) seveda zelo vidno odražalo ob temeljnih vprašanjih narodnokulturnega in državnopolitičnega razvoja v kraljevini (v avtonomistični narodnokulturni usmeritvi katoliškega tabora in njej ostro nasprotujoči jugoslovanski unitarnocentralistični politiki večinskega dela liberalnih političnih sil), idejnopolitične oblike tega nasprotovanja pa so bile, kot opozarja avtor, “posebej očitne” tudi “pri šolski zakonodaji in v kulturi” (str. 167). Slednje avtor podrobno prikaže. Opozarja na prizadevanja katoliškega tabora po ‘krščanski šoli’, tj. taki šolski zakonodaji, po kateri bi imeli država in cerkev enakopraven vpliv na osnovno, strokovno in srednje šolstvo; hkrati opiše še zavzemanje liberalcev za podržavljenje šolstva in uvedbo enotnega okvirnega šolskega zakona, ki bi utemeljil enotno narodnostno vzgojo v smislu jugoslovanstva in zgolj fakultativno poučevanje verouka. Politični napori liberalcev so se pri tem bolj obrestovali, saj je vidovdanska ustava, sprejeta 28. 6. 1921, utemeljevala enotno državno šolstvo s fakultativnim veroukom, vsebovala pa je tudi t.i. ‘kancelparagraf’, ki je verskim predstavnikom prepovedoval, da bi bogoslužje in ostalo versko dejavnost izrabljali v politične namene. Slovenski liberalci so v ustavodajni skupščini seveda odločno terjali, da se uvede ‘kancelparagraf’, medtem ko je politična predstavnica katoliškega tabora, Slovenska ljudska stranka, temu enako odločno nasprotovala. V obdobju do konca leta 1921 je bil to tudi najbolj neposreden primer, ko se je razplamtel “kulturni boj v prvotnem pomenu besede” (str. 130). Kar zadeva ostala katoliško-liberalna nasprotja iz tega časa, avtor opozarja še na razhajanje med katoliško-avtonomistično in liberalno-unitaristično narodnopolitično opcijo, ki se je pokazalo novembra 1918 v zvezi s sprejemom posebne resolucije o slovenski kulturni avtonomiji in nato še februarja 1921 po objavi znane Avtonomistične izjave slovenskih kulturnih delavcev.

Po letu 1921 katoliški in liberalni tabor svojih narodnokulturnih in idejnopolitičnih konceptov nista spreminjala, temveč sta jih še bolj utemeljevala in dopolnjevala. To je v večji meri veljalo za katoliški tabor, ki je na največji katoliški politični manifestaciji v dvajsetih letih, 5. katoliškem shodu avgusta 1923 v Ljubljani, začrtal svojo nadaljnjo idejnopolitično usmeritev. Kot poudarja avtor, pa se ta “ni bistveno oddaljevala od zahtev Mahničevega radikalnega katolištva, čeprav so (resolucije) kazale milejšo zunanjo podobo. Ocene in programi so trdno vztrajali pri ideji razdvojenosti ter nepomirljivosti slovenske družbe. Katoliška cerkev na Slovenskem je zase zahtevala položaj, ki bi ji omogočal postopno ponovno pokristjanjevanje že precej sekularizirane družbe” (str. 189). S takimi

namerami je bilo usklajeno tudi ravnanje načelnika SLS dr. Antona Korošca, ko je v drugi polovici leta 1924 kot prosvetni minister izvedel množična premeščanja liberalno usmerjenih učiteljev po Sloveniji. Seveda je temu sledil odgovor Samostojne demokratske stranke, tj. stranke, v katero so bili vključeni liberalci, ko je bil nato njen predsednik, Svetozar Pribičević, od novembra 1924 do julija 1925 prosvetni minister. Tako se je v množičnih novih imenovanjih, premestitvah in upokojitvah učiteljev, izvajanih na podlagi politične pripadnosti in osebnih obračunavanj, v dvajsetih letih zelo poudarjeno izražal idejnopolitični spopad med katoliškim in liberalnim taborom na Slovenskem. Poleg tega vidika katoliško-liberalnega spopada tistega časa avtor v drugem delu svoje študije prikaže še ostala politična in kulturna dogajanja ter gmotne razmere v slovenskem šolstvu in gledališču. Opiše tudi dogajanja, povezana z ljubljansko univerzo, in opozarja na odpor slovenske politike in kulture zoper različne poskuse iz Beograda, da bi okrnili ali celo ukinili univerzo v Ljubljani. Omenimo naj še avtorjevo zanimivo navedbo iz resolucije študentskega akcijskega odbora Kmečko demokratske koalicije na univerzi (KDK je bila koalicija SDS, Hrvatske seljačke stranke, Slovenske kmetske stranke in črnogorskih federalistov), oktobra 1928, ki je vidno odstopala od uveljavljenega unitarnocentralističnega narodnopolitičnega koncepta SDS. Vendar pa to ni predstavljalo nekega temeljnega politično-programskega zasuka SDS v nacionalnem vprašanju, kajti ta stranka je še tudi v oktobru in nato tudi decembra 1928 odločno poudarjala svoj vsejugoslovanski narodnounitarnostični in državnocentralistični nacionalni program. Resolucija študentskega akcijskega odbora KDK oktobra 1928 zato ni pomenila, da se je tedaj SDS "obračala na ljubljanske študente z že povsem predelanim narodno kulturnim programom" (str. 258).

V tretjem delu študije avtor predstavi najpomembnejše strankarsko-kulturne organizacije, ki so na Slovenskem delovale v dvajsetih letih. Pri tem se ne omejuje le na katoliški in liberalni tabor, pač pa predstavi tudi kulturne organizacije, ki so pripadale slovenskemu delavskemu gibanju. Avtor je na ta način dobro prikazal politično-organizacijsko delovanje slovenske politike dvajsetih let na kulturnem področju, ki je bilo za vse tri slovenske idejnopolitične pole zelo pomembno za pridobivanje in utrjevanje politične moči.

Najprej se osredotoči na liberalni tabor in opiše nastanek, razvoj in delovanje liberalno usmerjene telesnovzgojne organizacije Sokol, katere prvo organizirano društvo je bilo ustanovljeno že leta 1863. Ugotavlja, da je protikatoliško usmerjeni Sokol v Kraljevini SHS "odigral pomembno vlogo tudi v kulturni politiki Demokratske stranke in posebej Samostojne demokratske stranke" (str. 274), iz njegovih ugotovitev pa je razvidno, da je kljub protikatoliški kulturnobojni naravnosti njegovih članov število slovenskih sokolov v desetletju 1918-1929 upadlo skoraj za tretjino. Avtor opozarja, da gre vzroke za tak osip slovenskega sokolstva, ki so ga vedno usmerjali "tudi slovenski vodilni liberalni politiki" (str. 274), iskati v "vse bolj agresivni unitaristični politiki društvenega vodstva, razočaranju nad to politiko ter rastoči konkurenci med telovadnimi društvi"

(str. 177). Poleg Sokola podrobno oriše še nastanek, razvoj in delovanje ostalih pomembnih liberalnih kulturnih organizacij: Zveze kulturnih društev, ki je povezovala liberalna učiteljska, študentska, dijaška, čitalniška, knjižnična in pevska društva, gledališke odre in prosvetne odseke sokolskih društev; Zveze društev kmetijskih fantov in deklet, ki je bila politično povezana z liberalno Samostojno kmetijsko stranko; in Izobraževalnega društva Bratstvo (politično je bilo vezano na liberalno Narodno socialistično stranko), ki si je preko knjižnic, čitalnic, glasbe, petja, gledališča in športa prizadevalo vplivati na mladino in žensko populacijo.

Avtor podrobno predstavi tudi kulturne organizacije, ki so pripadale katoliškemu političnemu taboru: Slovensko krščansko socialno zvezo (kasneje Prosvetno zvezo), ki je bila centrala slovenskega katoliškega kulturno-izobraževalnega dela; katoliško telovadno društvo Orel, ki je s svojimi manifestacijami simboliziralo moč in udarnost slovenskega katoliškega gibanja; Slovensko katoliško akademsko starešinstvo (le-to je skrbelo za dotok, obnovo in idejno usmerjenost slovenske katoliške inteligence); in Krekovo mladino, to je delavsko mladinsko kulturno organizacijo, ki so jo ustanovili krščanski socialisti.

Razen kulturnoprosvetnega delovanja krščanskih socialistov avtor v posebnem razdelku oriše tudi kulturnoprosvetno delo v delavsko-marksističnem političnem taboru. Prikaže kulturna prizadevanja socialnih demokratov do začetka prve svetovne vojne, nato pa obširno spregovori o izobraževalnem in kulturnopolitičnem delu socialnodemokratske (socialistične) Splošne delavske zveze Svoboda (leta 1920 preimenovane v Delavsko izobraževalno zvezo Svoboda za Slovenijo, leta 1925 pa preimenovane v Svobodo, delavsko kulturno in telovadno zvezo Jugoslavije). Prikaže tudi delovanje komunističnih kulturnih društev - trboveljske Ledine, zagorske Vesne in ljubljanske Iskre -, ki so se za po letu 1921 prepovedano KSJ "pokazala kot zelo primerna za prikrievanje politične propagande" (str. 353). Delovanje teh društev in ob njih še znanih Proletarskih akcijskih čet predstavi do leta 1924, ko jih je oblast razpustila oziroma so izgubila svojo dotedanjo akcijsko ostrino (PAČ).

S prikazom komunističnih kulturnih društev avtor zaokroži svojo študijo o vprašanju slovenskega kulturnega boja oziroma boja za odločujoč vpliv pri opredeljevanju ideološkega značaja slovenske narodnopolitične biti na področju kulture v času obstoja Kraljevine SHS. Študijo zaključujejo sklepne misli o razmerju med politiko, intelektualci in množicami v dvajsetih letih. Avtor ugotavlja, da so znotraj katoliškega gibanja vodilni katoliški misleci pri umetnostnih vprašanjih in v humanistični znanosti pričeli odstopati od izrazito konfesionalnega temelja slovenske kulture, kar je privedlo do "nenadne kulturne odprtosti katoliških voditeljev v prvem desetletju po prvi svetovni vojni" (str. 374). Drugačna pa sta bila položaj in vpliv intelektualcev v liberalnem in marksističnem taboru. Za prvega je bilo značilno, da je z vsiljevanjem beograjske uprave in s podporo jugoslovanskemu unitarizmu intelektualce odvrčal od političnih prizadevanj, medtem ko so jih v drugem predvsem "pogosto obtoževali, da so se, komurkoli

že, prodali" (str. 372). Kar zadeva razmerje med politiko, kulturo in množicami, pa velja predvsem opozoriti na avtorjevo ugotovitev, da so dvajseta leta predstavljala dobo, "ko so se pomena dobre in množične, ne le politične organizacijske mreže zavedli vsi slovenski politiki" (str. 376). To je dokazovalo dejstvo, da je bila konec dvajsetih let vključena v različne kulturne organizacije vsaj četrtnina aktivnega prebivalstva takrat še pretežno patriarhalne slovenske družbe. S tem je bil potrjen pomen kulture pri vodenju idejnopoličnega boja, kar je imelo za množice tudi neposredno pozitiven učinek. "Kljub temu, da je kultura največkrat ostajala v službi ideologije in politike," opozarja avtor, je namreč "boj za množice, ki se je v Sloveniji razplamtel v dvajsetih letih, med širokim slojem prebivalstva širil organizacijske sposobnosti, bralno kulturo in splošno razgledanost ljudi" (str. 376). Slednje je avtor v svoji študiji zelo pregledno pojasnil, hkrati pa seveda predstavil katoliško-liberalni spopad na kulturnem področju v času dvajsetih let. S tem je opravil pomembno historiografsko dejanje, saj je na način, ki razkriva njegovo veliko strokovno in sploh kulturno razgledanost, zapolnil eno od praznin med doslej maloštevilnimi slovenskimi historiografskimi študijami o idejnopoličnem razvoju v prvi jugoslovanski državi. V tem smislu predstavlja Dolenčev *'Kulturni boj'* tudi pomembno kulturno dejanje.

Jurij Perovšek

Lloyd C. Gardner, *Spheres of Influence. The Partition of Europe from Munich to Yalta*. John Murray, London 1993.

Profesor L. C. Gardner z državne univerze Rutgers v New Brunswicku, New Jersey, ustanovljene 1766, je pisec dolge vrste del o diplomatski zgodovini. Knjiga o delitvi interesnih sfer v Evropi, od pogodbe Velike Britanije in Francije 29. septembra 1938 v Münchenu s Hitlerjem in Mussolinijem o delitvi Češkoslovaške, pa do konference velikih treh zaveznikov proti Hitlerjevi Nemčiji v Jalti 4. - 11. februarja 1945 o povojni ureditvi sveta, se osredotoča na raziskovanje politike predsednika ZDA Roosevelta, ki je skušal najti način, ki bi zagotovil po drugi svetovni vojni mir brez delitve interesnih sfer. Vzporedno z mednarodnimi konferencami od 1938 do 1945, ki so vse po vrsti pripravljale delitev, je Roosevelt deloval, da bi jo preprečil. Najbolj si je prizadeval preprečiti britanskemu premierju Winstonu Churchill, da ta ne bi stopil na takšno pot, ko si je prizadeval v dogovorih s Sovjetsko zvezo zavarovati britanske interese v Sredozemlju in na Balkanu.

Posebej je za nas zanimivo poglavje, ki na novo osvetljuje dvostransko britansko-sovjetsko konferenco 9. in 10. oktobra 1944 v Moskvi, imenovano "Tolstoj", najbolj znano po znameniti razdelitvi vpliva v Jugoslaviji pol - pol ("fifty - fifty"). Veleposlanik ZDA Harriman je bil navzoč le informativno in ne pri vseh pogovorih. Dogovor med Churchillom in Stalinom se je razvijal precej